

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 22 Ocak 2020

Türkiye Ekonomisinin Yapısı ve Makas Değişimi

2020'ye yeni girerken Türkiye ekonomisi ve yakın tarihi üzerine iki yeni kitap bizleri karşıladı. Heyecan verici iki yeni soluk. Birincisi **Özgür Orhangazi**'den *Türkiye Ekonomisinin Yapısı*, İmge kitabevi; diğeri **Serdar Şahinkaya**'dan *1930 Sanayi Kongresi, Öncesi ve Sonrası: Cumhuriyet İktisadında Makas Değişimi*, Telgrafhane Yayınları. Serdar hocanın eserinin alt başlığı, "Sömürge Ekonomisinden, Halkçı Ekonomiye"; Özgür hocanın kinin "*Sorunlar, Kırılma Noktaları ve Kriz Dinamikleri*".... Dolayısıyla, Türkiye ekonomisindeki yapısal değişimlerin gerek kuramsal, gerekse belgesel düzeyde yakın dönemde yaşananları izleyebilmek için birbirini bütünleyecek iki önemli adım.

***

Bu adımların ilki bir tarih okuması; ya da Serdar Şahinkaya'nın ifadesiyle "1920'ler ve 1930'lar ile bir hesaplaşma" gereği ve "1930 Sanayi Kongresi deneyiminin öğretici dersleri". Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin "sanayileşme ve ekonomik bağımsızlık" yönündeki en önemli adımlarından birisi olan Sanayi Kongresi, 22 Nisan 1930'da Ankara'da, Anafartalar Caddesi 70 no'lu binada toplanmıştı. Profesör **Bilsay Kuruç**'un, kitabın sunumunda paylaştığı vurgu bizlere şunu hatırlatıyor: "*Türkiye halkı için tarihi bir medeniyet hamlesi olan Cumhuriyet, bazı "mecburiyetler" üzerine kurulmuştur.... Medeniyet yolunda mecburiyetler iç içedir*". Bütünüyle *sanaysiz bir ekonomi olan Osmanlı ekonomisinin* hızla sanayileştirilmesi acil bir gerekliliktir.

Şahinkaya'nın yıllar süren titiz çalışmalarının, ayrıntılı belge ve fotoğraflarla harmanladığı bu önemli çalışması, sanayileşme iradesinin, bağımsız ve halkçı bir ekonomi yaratmayı amaçlayan genç Cumhuriyet kadrolarının "... *ilk defa yirminci yüzyılda geri kalmış ve bağımlı bir ülkenin dış açıkları, kronik dış borçları ve mali esareti olmadan sanayileşmeyi gerçekleştirmesinin ütopyik bir fantezi olmadığını*" gösteren anlamlı bir dersidir.

***

Gelelim bugünlere... Türkiye ekonomisi sürekli olarak saman alevi gibi parlayan büyüme ve sonrasında da birden bire çöküş şeklinde betimleyebileceğimiz bir genişleme – daralma kriz döngüsü içerisinde... Aslında sadece Türkiye'ye özgü olmayan ve küresel kapitalizmin hemen her noktasına egemen olan bu süreci açıklayabilmek için Özgür Orhangazi, metodolojik yaklaşımını şu sözlerle vurguluyor: "*egemen iktisat anlayışının en önemli eksikliklerinden birisi, ekonomik büyüme ile krizler arasındaki çelişkili fakat bütünleşik ilişkiyi ya tamamen gözden kaçırması ya da yanlış yorumlamasıdır. Ekonomik büyümenin yüksek ve istikrarlı olduğu dönemlerin iyi, doğru ve 'piyasa dostu' politikaların bir ürünü olduğu; ekonomik istikrarsızlık ve krizlerin ise politika yanlışlarının, devletin ekonomiye müdahalelerinin veya piyasanın tam bir serbestlik içerisinde çalışmasının engellenmesinin sonucu olduğu görüşü, bu yanlış yorumlamanın bir tezahürüdür*".

Oysa, Orhangazi'nin 270 sayfaya yayılan dokuz bölüm içinde bizlere sunduğu analitik çerçevede Türkiye'nin içinde bulunduğu mevcut genişleme – kriz sarmalı, salt “yapısal reform eksikliği” ya da “demokrasi olmayan yere yabancı sermaye gelmez” sloganlarına indirgenebilecek basit bir olgu değildir. Türkiye'nin 2018'de içine sürüklendiği kriz de “...özellikle 2000'li yılların ortalarından itibaren ekonomiye hakim olan dış sermaye girişlerine bağımlı, borç artışına dayanan, inşaat odaklı büyüme modelinin yapısal nitelikli bir krizidir”.

Dolayısıyla, bağımsız ve sürdürülebilir bir kalkınma stratejisinin tartışılmasının ön koşulu “kapitalizm ve serbest piyasa fetişizminden, kapitalist birikim ve bölüşüm ilişkilerinin kaçınılmaz ve değiştirilemez olduğu inancından, piyasacı modellere bağlılıktan vazgeçmenin gerekliliğidir. Bundan vazgeçmeden yüksek teknolojili, yüksek katma değerli ürünleri teşvik etmek, Ar-Ge'ye daha çok kaynak ayırma veya ‘Sanayi 4.0’ı Yakalama’ türünden temennilerin çok fazla anlamı olmayacaktır”.

***

Bu çok önemli iki okuma için sevgili Serdar Şahinkaya ve Özgür Orhangazi'ye emeklerinden ötürü teşekkürlerimi sunuyorum. Orhangazi'nin her iki eseri de özetleyen vurgusunu unutmadan, “... esas sorun, toplumun ihtiyaçlarının neler olduğunun belirlenmesi ve bunu sağlamak için kaynakların nasıl kullanılması gerektiğini mesele eden bir planlama kavramının yeniden düşünülmeğe başlanmasıdır”.